

עיוני הפרשה

שיעורו השבועי של מרן המשגיח שליט"א

עיונים - קדשים

עיונים - אחרי

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתלי תשמרו (יט, ג)

ומזרעך לא תתן להעביר למולך (יה, כא)

פרש"י "ואת שבתותי תשמרו. סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתך על מורא אב אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות"

פרש"י "למלך. עבודת אלילים היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים (סנהדרין סד) ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש" עכ"ל. ועיין פירוש מחודש בתרגום יונתן ומה שהקשה המהרש"א על דבריו במסכת מגילה (כה.).

וצ"ע הלא נפסק בשו"ע שאין חיוב לכבד אב רשע, ובוודאי שאם אומר לו לחלל שבת הרי הוא רשע.

ובגמרא (סנהדרין סד): "ומזרעך. אמר רב אחא בריה דרבא, המעביר כל זרעו פטור, שנאמר ומזרעך ולא כל זרעך". וצריך עיון איך יכול להיות שאם הקריב שתי מתוך ארבע חייב סקילה ואם הקריב את כל הארבע פטור.

א. אכן מחלוקת ראשונים היא עיין שו"ע יורה דעה (סי' רמ סי"ח) "אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתירא ממנו". והשיג הרמ"א שם "ויש אומרים דאינו מחוייב לכבד אביו רשע, אא"כ עשה תשובה (טור ומרדכי פ' כיצד ובהגהות מיימוני פ"ו דהלכות ממרים)". לדעת השו"ע אתי שפיר ולדעת הרמ"א הדק"ל.

א. כתב בתורה תמימה "הטעם כמש"כ באות הקודם מפני שמהג העמים היה להעביר רק מקצת זרעם וזו צורת העבודה זרה, לכן רק בכה"ג נאסר. ובתוספת הסבר כתב החינוך (מצוה ר"ח) "זוה הענין שאין החיוב בא אלא במקצת הזרע ולא בכולו, אפשר שהיה מפני שהכומרים השקרנים היו מביטחין אבי הבן כי על ידי תקרובת בן זה יצליח שאר זרעו בכל אשר יפנה, ותהיה הברכה והטובה מצויה בביתו, ולרוב תרמיתם לא רצו מתחילה לקבוע החוק רק במי שישאר לו זרע מלבד אותו שהוא נותן להם, פן ימאנו מלשמוע אליהם, הן לשורפו לגמרי הן להעבירו בתוך הלהב ולסכנו כדעת קצת המפרשים, ולמען יבטיחו גם כן על הברכה והטובה בנשארים ויתפתו אליהם מתוך כך הפתאים, ולכן לא חייבה התורה בענין רק כשהוא כעין עבודתן ולא בצד אחר".

ב. בדיבור לבד לא נחשב אביו רשע. וכ"כ ספר מצוות גדול עשין סימן קיב-קיג וז"ל "תניא בפרק קמא דיבמות (ו.) ובפרק אלו מציאות (ב"מ לב.) יכול אמר לו אביו הטמא - אם היה כהן - או שאמר לו אביו אל תחזיר אבידה יכול ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' מורא למעלה ממורא אב ואם, ולמדנו מכאן שבדיבור לעבור אינו נחשב רשע ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין שאם היה נחשב רשע בדיבור (ע"פ יראים שם) פשיטא שלא ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה ולא מצינו עונש בדיבור אלא למסית בלבד שדיבר לאחדו לעבוד" עכ"ל.

ב. בסמ"ג כתב הטעם בזה, משום של ידי עונש כרת המבואר בחטא זה, מתכפר האב העושה כן, וזה שהעביר כל זרעו גדול עונו מנשוא, ולא רצתה התורה להענישו כדי שלא תהיה לו כפרה עולמית". וכ"כ בשו"ת הרשב"א (ח"ד סימן י"ח) שיכלה במדורה של גיהנם בשאול תחתית. כענין טעם המהרש"א שאין עונשין מן הדין.

אך דעת הרא"ש שנחשב רשע גם על ידי דיבור לבד וז"ל בשו"ת הרא"ש (כלל טו סי' ה) "ששאלת על האב שצוה לבנו שלא ידבר עם יהודי אחד ולא ימחול לו... ועוד לא היה האב בזה הדבר עושה מעשה עמך ואינו צריך לכבדו" עכ"ל.

ג. והחת"ס (תורת משה) תי' דמי שפוקר כולי האי שנותן כל זרעו ממנו אין למדים אחרים ממנו רק מדברים תהו עליו כי יצא מן הכלל רת"ל ואינו מזיק במעשיו הרעים כל כך אבל מי ששאר בניו מגדל על דרך היהדות ומתנהג כישראל ומחשיבם העולם אותו עי"ז לישראל ונותן אחד למולך רח"ל זה מחלל ומטמא רח"ל שם קודש ומחלל השם שלמדין ממנו שאר העם כמובן ועיין רש"י יומא פ"ח שזה עיקר חילול השם אם אחרים למדין ממנו לזלזל במצות והנה לבן ה' כופר חוקר ועע"ז בגלוי ולא ה' מזיק כל כך כעשו שה' צבוע ומעשר התבן ולמדים יותר ממנו דבריו הרעים ויבוא יעקב שלם מבין שניהם בגופו ובממונו ובתורתו".

וי"א שרק אחר שהבן יעשה ויכשל נחשב האב רשע. כמו שכתב הש"ך (יו"ד סי' יא סי"ג) "השוחט בשבת כו'. אפילו במזיד ובפרהסיא שחיטתו כשרה. לפי מש"ל סימן ב' ס"ק י"ז דלא נעשה ישראל עובד כוכבים באותה שחיטה אלא משחיטה ראשונה ואילך". ובשחיטה הראשונה עדיין יהודי כשר, עד שיסיים ואז נעשה רשע, ק"ו כאן שהאבא רק דיבר ועוד לא נעשה מעשה. אבל צ"ע הרי עובר האבא כבר עכשיו על 'לפני עור' ויתכן שכל זמן שלא נכשל הבן, לא עבר האב. ודו"ק.

המשך בעמוד הבא...

ג. מדובר שהאבא מצווה על איסור שבות מדרבנן וכן תירץ החזקוני (כאן בפרשה) וז"ל "ועדיין יקשה דכתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ואם אביו ואמו אומרים לו לחלל שבת אינו חייב לכבדם. וי"ל דמירי בשבות דרבנן דאתי כבוד אב ואם דאורייתא ודחי שבות דרבנן".

ד. מדובר שהבן קיבל תוספת שבת והאבא לא. וכן הביא בשו"ת יביע אומר (ח"ה, יו"ד סי' כא) והשיג עליו.

ה. מדובר שהאב שגג וכן תירץ המקנה במסכת קידושין (לב.) וז"ל "דע"כ צ"ל הכי דהא דאמר האב היטמא כגון שהאב שוגג או אומר מותר דאל"ה פשיטא דלא ישמע לו דהא הוי ליה רשע" ועוד אופן הוסיף שם "או שאמר לו בערב שבת שחוט לי ובשל ושכח הבן או נאנס" והייתי חושב שכעת הבן מצווה לחלל שבת בשביל לקיים רצון האב.

גליון מס': 1
פרשות: אחרי מות - קדושים
זמני השבת:

כניסה:	יציאה:	ר"ת:
19:00	19:51	20:42

אחריל מות שני בני אהרן (טז, א)

נאמר בפסיקתא דרב כהנא (פסקא כו אות ה) "ר' אחא בריה דר' זעירא פתח "אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו" (איוב לו, א). מהו ויתר - וקפץ. כמה דאת אומר לנתר בהם (ויקרא יא, כא) ומתרגמינן לקפצא בהון. אמר איוב: לא היו בניו של אהרן דומים למטהו, מטה אהרן נכנס יבש ויצא לח ומוציא פרח דכתיב. ויוצא פרח ויצץ ציץ (במדבר יז, כג). טיטוס הרשע - נכנס לבית קדשי הקדשים וגידד שתי הפרכות ויצא בשלום. ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים דכתיב אחרי מות שני בני אהרן (ויקרא טז, א).

וצריך להבין מדוע דווקא איוב נחרד מזה?

כתבו המפרשים לתרץ ע"פ המבואר בגמרא שאמרו נדב לאביהוא. מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה נהיג את הדור, אמר להם הקב"ה נראה מי קובר את מי? ולכאורה נדב אמר, אבל אביהוא שתק ולמה נענש כמוהו? על כורחך שמי ששותק כששומע דבר עבירה, גם נענש באותו חומרה. לכן נחרד איוב, שהרי אמרו במדרש רבה שמות (פ"א פ"ט) "א"ר חייא א"ר סימון - ג' היו באותה עצה של פרעה הרשע 'הבה נתחכמה לו' בלעם, איוב, ויתרו. בלעם יעץ, איוב שתק, יתרו ברח. ועד עכשיו חשב 'שלא עשה כלום'. אבל אחרי שראה שגם על שתיקה שלא במקום יש עונש כמו אצל אביהוא, נחרד וקפץ לבו. ובאמת אמרו שם בהמשך המדרש "בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורין, יתרו שברח זכו בניו וישבו בלשכת הגזית".

לפעמים אסור לשתוק - צריכים למחות

ואהבת לרעך כמוך (יט, יח)

מהו הלשון 'כמוך'? בפשטות הכוונה אפילו שהוא שונה ממך, תכיל אותו, ותתנהג עמו 'כמוך' כאילו הוא חלק ממך.

וה'כתב סופר' מבאר הפוך ע"פ מה שאמרו חז"ל במסכת עבודה זרה (נה). "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר" ודרך האדם לקנא רק בבני אומנותו. לכן הזהירה התורה אפילו שרעך 'כמוך' תאהב אותו ואל תקנא בו.

לא תקום ולא תטור (שם)

איתא במסכת יומא (כב): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם" וכבר הקשו בגמרא שם והלא יש איסור 'לא תקום ולא תטור' עיין מה שתרצו שם.

ובדרך חידוד י"ל ע"פ הגמרא במסכת תענית (ח). "אמר ריש לקיש מאי דכתיב 'אם ישך הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון'. לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך. אמר להם ואין יתרון לבעל הלשון". כמו שבעל לשון הרע מזיק בלי הנאה, גם אני.

למדנו שנחש נושך בלי הנאה. כך צריך להיות התלמיד חכם, נוקם נקמת ה' כשצריך, בלי הנאה ואינטרס אישי וזה הכוונה 'נוקם ונוטר כנחש'. די למבין.

ויש להקשות אדם שהקריב כל זרעו פטור מסקילה מצד העבודה זרה של מולך. אבל למה לא נחייבו סייף מצד רוצח?

א. לא התרו בו משום רציחה, רק משום 'איסור העברה למולך'. כך תירץ בצביון העמודים (ביאור על הסמ"ק סימן ס"ה) ועיין בספר 'אשכול יוסף'.

ב. לפי רש"י שעבודת העברה למולך נעשית ע"י שהבן מ'הלך ברגליו בין האש', יש לומר שהאב פטור, כיון שהבן יכול לברוח. כדוגמת הגמרא (ב"ק כז). "אמר רבה הניח לו גחלת על לבו ומת, פטור. על בגדו ונשרף, חייב. וכו'" ופטור לפי שהיה לו לברוח. וזה תלוי בראשונים איך היתה העבודה (עיין רש"י ורמב"ן על אתר וברמב"ם הלכות עבודת כוכבים פ"ה ה"ד).

לא תגזבו ולא תכחשו (יט, יא)

בפרשת תזריע נאמר וביום השמיני ימול בשר עורלתו ומכאן למדו ביום אפי' בשבת ביום אפי' ביוה"כ. נשאל הגאון רבי יצחק זלברשטיין שליט"א האם מותר לדחות ברית מילה ביומיים בשביל להרויח דירה?

ומעשה שהיה כך היה הגיע לרב שליט"א אברך שבתור בחור גדל בבית חילוני מובהק והתחזק דרך אברכי החיזוק עד שנכנס ללמוד בישיבה קדושה הוריו כעסו מאוד וניתקו קשר ואף איימו להדירו מנכסיהם המרובים הבחור הלך והתחזק עד שנעשה לבן תורה אמיתי והקים בית של תורה בכוחות עצמו בלי עזרה כלכלית של ההורים. לאחר שנה נולד לו בן והתקשר לאביו החילוני להזמינו לשמש כסנדק שתתקיים ביום השמיני האב התרגש מאוד מהכבוד שכיבדו והבטיח לו דירה בת ארבעה חדרים אבל אמר לו שהתאריך לא מסתדר ושידחה את הברית ביומיים. כעת הבן נבוך אם חייב לקיים הברית ביום השמיני ולהפסיד דירה או לא.

הרב העביר את השאלה למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ובתחילה סבר לדמות לדברי השו"ע (סי' תרנ"ז) דשם פסק שאין חובה לבזבז על קיום מצוות עשה יותר מחומש מנכסיו ואף כאן לא מחוייב להפסיד דירה בשביל קיום הברית ביום השמיני בפרט שעוד יומיים הבן יהיה מהול ולא תתבטל המצווה לגמרי.

אך יש לחלק בין הפסד ממון למניעת רווח. ויש לדון.

למעשה יעץ הגרי"ש א שיקח עשרה אנשים שומרי סוד ויעשה הברית במועדה ולאחר יומיים יעשה באולם טקס מדומה של ברית וכך לא יפסיד את המצווה והדירה.

אלא שיש איסור בפרשה לא תגנובו שממנו נלמד איסור גניבת דעת ולכאו' גונב דעתו של אביו.

אך הגרי"ש א הביא ראיה שזה מותר מדברי הגמ' בערכין (כג). משה בר עצרי ערבא דכלתיה הוה, ורב הונא בריה צורבא מרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא, אמר אביי: ליכא דנסבי עצה לרב הונא, דליגרש לדביתיהו ותיתבע כתובתה מאבובה ולהדרה מיהדרי? וכו' ומי אמר אביי הכי? והאמר אביי: איזהו רשע ערום? זה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן שמעון בן גמליאל! בריה שאני, וצורבא מרבנן שאני.

מכאן למדים שאם זה בנו והוא צורבא מרבנן שדחוק במעות שרי לאערומי ולא נקרא רשע ערום.

ואלה יעמדו על הברכה

הבה"ח אליהו משיח בן שושנית הכהן, דוד חי בן אילנית ועקנין,

רפאל בן פרשטה רחמניאן לזיווג הגון בקרוב.

והאברך החשוב ר' יצחק יפרח שליט"א

להצלחה בכל מעשה ידיו.